

Mülkiyet Hakları ve Kapitalizmi Savunmak*

Tibor R. Machan**

Sosyal anlamında özgürlük kavramı, bireylerin başkalarının tecavüzünden masun olmaları anlamına gelir.¹ Bu özgürlük, teferruata dair farklara bakılmaksızın, her bireyin eşit manevî tabiatının kendi hür iradesi ve sorumluluğu aracılığıyla tanınmasına dayalıdır.

Siyasî özgürlükle, devlet de dahil olmak üzere, kimsenin gönülsüz olarak bir diğerrinin efendi ya da kölesi olamayacağını kastediyorum. Basitçe, egemenlik ilkesi olarak, yönetilenin rızası kabul edildiğinde siyasî özgürlük ortaya çıkacak; taviz ve uzlaşma ilke olarak kabul edildiğinde ise siyasî özgürlük tehlikeye girecektir. İktisadî özgürlük ise politik ekonominin klâsik liberal geleneğinde ticaret serbestisi anlamına gelir.

Serbest ticaretin doğasını anlamak için, öncelikle serbest ticaretin mantıkî olarak özel mülkiyet hakkı ilkesine bağlı olduğunun kabul edilmesi gerekir. Hiçbir şeye sahip olmayan ticaret de yapamaz. Tuhaf bir şekilde, Karl Marx mülkiyet hakkının işlevini açık bir şekilde şöyle tanımlamıştır: “İnsanın mülkiyet hakkı, sahip olduklarını başkalarına bağlı olmaksızın, keyfince kullanması ve elden çıkarması, yani bencillik hakkıdır.”²

* “In Defence of Property Rights and Capitalism”, *The Freeman: Ideas on Liberty*, June 1993.

** Auburn Üniversitesi’nde felsefe profesörü.

¹ Bizi ilgilendiren farklı özgürlük tiplerini şu makalemde ele almıştım “Two Senses of Human Freedom,” *The Freeman*, Vol. 39, January 1989, pp. 33-37.

² Karl Marx, *Selected Writings* (Oxford University Press, 1977), p. 53.

Marx dikkatini felâket senaryosuna yoğunlaştırmıştır, ancak bir ilkeler sisteminin düsturlarını ele alırken bu asla yapılmaması gereken bir şeydir. Elbette, özel mülkiyet hakkı serbest ticareti mümkün kılar ve, sonuçta, bir kimsenin sahip olduklarını akılcı olmayan bir şekilde kullanmasına da imkân tanır. Ancak, Marx'ın dikkate almadığı bir şey daha bulunmaktadır: Bu hak, bireylerin, olabilecek en sağlam yargılara göre hareket edip ticaret yapabilmesine de olanak verir. Marx bize hikâyenin sadece bir parçasını göstermiştir. Özel mülkiyet, bir kimsenin mal varlıklarını sorumlu ya da sorumsuz kullanarak, neticede, bir değeri olan ya da olmayan sonuçlar ortaya koymasına imkân verir. Bununla birlikte, mülkiyet özel olduğuna göre, değersiz sonuçlar ortaya çıkaracak şekilde hareket etmenin zararını da öncelikle mülk sahibinin çekeceği aşikârdır. Mülkiyet akılsızlığa mani olur, akılcılığı teşvik eder.

Kapitalizmin önde gelen modern savunucularının çoğunun iktisatçılar olduğuna dikkat çekmek gerekir. Bu durum bir yanlış izlenime sebep olmaktadır. İktisatçılar serbest piyasanın insan isteklerini ne şekilde karşıladığını incelerken, bu arzuların doğasını göz ardı ederler. Piyasanın ahlâkî açıdan haklı çıkarılıp çıkarılamayacağı, insanın ahlâkî değerleriyle temelde uyumlu bir kurum olup olmadığı ile ilgilenmezler. İktisatçılar serbest piyasanın yollarının açıklanması tanımlanması odaklanırlar. Yani, serbest piyasanın önde gelen savunucuları iktisatçılar olduğunda, piyasayla ilgili verimlilik dışında bir konu yokmuş izlenimi edinilir. Ancak, aslında, serbest piyasanın iktisadî analizini itici kulan belli normatif ve etik özellikler de bulunmaktadır. Piyasa doğası gereği ahlâkî olan kurumlar ve fikirlere dayalıdır.³

Ticaret serbestisi mülkiyet haklarının mevcudiyetine bağlıdır. Eğer bu haklar yoksa, ticaret ihtiyacı veya fırsatı da olmayacaktır. İnsanlar, diğerlerinden ancak istedikleri şeyleri alırlar. Ya da, alternatif olarak, eğer herkes her şeye sahip olsaydı, asla ticaret yapılamazdı. Her işlem için herkesin müsaadesi gerekirdi.

Bireyler ve şirketler gibi gönüllü kuruluşlar açısından, ticaret şartlarını ortaya koymanın ön şartı, mülkiyet üzerinde karar alma yetkisine sahip olmaktır. Bu, açık bir şekilde, serbest piyasanın ahlâkî önkoşuludur, ancak salt "tanımlayıcı" bir şartı değildir.⁴

³ Aklımdaki ünlü iktisatçılar arasında Milton Friedman, James Buchanan, Gary Becker ve müteveffa George Stigler, F. A. Hayek, ve Ludwig von Mises yer alıyor. Bunların tümü serbest piyasa ve onun etkinliğinin sürdürülmesi konusunu vurgulamış ve sistemin adil ve sagduyulu olması gibi konulara girmekten kaçınmışlardır.

⁴ Bazıları hakların meta-normatif ilkeler olarak ele alınması gerektiğini ve böylece bir kimsenin kendisini idare etmesiyle doğrudan ilgili olmayıp, bir toplumdaki tüm fertlerin kendi hayat ter-

Mülkiyet haklarının ahlâkî doğası yeterince açıklığa kavuşmalıdır: Eğer bir şeye sahipsem, bu, diğerlerinin benim o şeye ne yapacağımla ilgili tercihim engellemekten kaçınmaları anlamına gelmelidir. Şartları belirlemede yetkili olan başkaları değil, benim. (Hırsızlık bu sebeple ahlâksızlıktır!) İnsanların neleri yapması gerektiği ile ilgili kabuller içerdiğinden dolayı da, bu ahlâkî bir durumdur.

Ve, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, serbest piyasayı eleştirenler tüm bunları biliyor izlenimi verirler. Bunlar iktisatçıların teorilerinde bir şeylerin gerektiği gibi olmadığı varsayımıyla onların ahlâkî konuları tartışmada isteksiz davranmalarından istifade ederler. Eleştirenlerin farkına varmadıkları şey, piyasacı iktisat teorisinin özündeki bu değer unsurundan dolayı sistemin oldukça güçlü olduğu ve iktisatçıların bu konuda söylediklerinin çoğunun doğru olduğudur.

Eğer piyasayı savunan iktisatçılar temelde bireylerin nasıl davrandıkları ve hükümetlerin neyi onaylamaları gerektiği ile ilgili belli varsayımlarımızın olduğunu kabul etseler, bu tür bir sistemin nasıl işlediğini ve rakipleri karşısında neden daha etkili olduğunu gösteren analizlerini başarıyla sürdürebilirler. Bu durum ise, sözü geçen temel varsayımların güçlü olup olmadığı sorusunun cevabını açık bırakacaktır. Eğer öyle değilse, varsayımlar zayıfsa, iktisatçı, iktisat işinin piyasa süreçlerinin incelenmesi olduğunda ısrar ederken, diğerleri ise piyasa ekonomisinin alternatiflerinin iktisat dışı sebeplerle tercihe şayan olabileceğini vurgulama görevini sürdürecektir.⁵

Mülkiyet hakları ilkesinin piyasanın temelini oluşturduğunu belirtmiştim. Mülkiyet hakları nedir? Bu haklar gerçek anlamda serbest ticaretin, yani serbest piyasanın gerekli ön şartıdır.

Elbette, şartları mülkiyet haklarının güvence altına alındığı sistemleri andıran bir çok toplum bulunmaktadır –bunları mülkiyet imtiyazları yapısı olarak adlandırabiliriz. Bu toplumlarda insanlar, belli sınırlar dahilinde mal ve hizmeti elde tutup ticaretini yapma iznine sahip olabilirler. Tabii hükümet –yerel Kıyı Komisyonu, Federal İletişim Komitesi, kral veya başka bir güçlü kişi veya grup- yasal olarak bu imtiyazı geri alabilir. Bu tür toplumlarda hakiki manada bir serbest piyasadan söz edilemez. Buralar, bir hayvanat bahçesi gerçek vahşi hayatı ne ölçüde andırırsa serbest piyasayı o

cihi için gerekli şartlara bakacağını ileri sürerler. Bu konuda bkz., Douglas B. Rasmussen and Douglas J. Den Uyl, *Liberty and Nature, An Aristotelian Defense of Liberal Order* (La Salle, Ill.: Open Court Publishing Co., Inc., 1991).

⁵ Bu satırlardaki konular tüm uygulamalı bilimler için de geçerlidir; meselâ mühendislik veya mimari. Yapılacak işin ahlâken onaylanabilir olduğunu varsayarlar, ama orada ikamet etmek yetki ve ilgi alanları dahilinde olamayabilir.

kadar/ öyle andırır. Veya bir ebeveynin çocuklarına sınırlı kişisel sorumluluk vermesi de böyledir. Ve elbette bu tür imtiyazlar giderek yerleştikçe ve bağlılık yarattıkça, piyasa serbest bir piyasadan beklediğimiz eğilimleri göstermeye başlar. Ne olursa olsun, iktisadî özgürlüğün temeli olduğu için, özel mülkiyet hakkını artık daha detaylı ele almamız gerekiyor. Burada insan özgürlüğünün iktisadî özgürlükle ilişkisi üzerinde duracağız.

Özel Mülkiyet Hakkı

Amerikan liberteryen siyasî geleneğinde anlaşıldığı şekliyle, beşerî özgürlük, iktisadî özgürlük ve özel mülkiyet hakkı ilkesinden ayrı düşünülemez.

Bu niçin böyledir?

Gördüğümüz gibi, siyasî özgürlük bir kimsenin diğerini şiddet kullanarak belli istikamette tercihlerde bulunmaya zorlamaması anlamına geliyordu. Yine, bunun beşerî itibar için hayatî bir ihtiyaç olduğunu, ahlâkî mükemmelliğe ulaşmak için bir fırsat sunduğunu belirtmiştik. Bu tartışmada ele almadığımız bir konu, herhangi bir fırsatın bir çevresinin olması gerektiridir. Ahlâkî tercihler yapmak için bir kimsenin bunları yapabileceği bir yere, Robert Nozick'in ifadesini kullanırsak, "ahlâkî bir alana" ihtiyacı vardır.⁶

Açık bir şekilde ortaya koyarsak, özel mülkiyet ilkesi daima şahsî sorumluluk özgürlüğünü gerçekçi somut politikalara dönüştürme amacına hizmet etmelidir. Beşerî bir yönetim biçiminin bireylerin "genel refahın" peşinden koşma fırsatlarını güvenceye alması kapsamında, iyi bir beşerî toplulukta herkes için özel yetki alanları güvenceye alınmalıdır. Mülkiyet yasası, sofistike bir kimyasal formülden müzikle ilgili bir düzenlemeye kadar, karmaşık ilişkiler ağıyla örülü sahip olabildikleri otoritenin tüm görünümünü güvence altına alan bir yöntem geliştirecek yasal teorinin bir parçası olmalıdır.

Mülkiyet yasası, özel mülkiyet hakkı ilkesinin rehberliğinde olmaması hâlinde amacından uzaklaşacaktır. Ancak, elbette bu bağlamda karşımıza çıkacak olan esas soru, kişisel otorite alanının parametrelerinin nasıl belirleneceği ve neticesinde bu mülklerin nasıl korunabileceğidir.

Elbette bu konu çok karmaşıktır. Locke'un mülkiyet teorisi yeterli bir cevap teşkil etmez, zira "bir kişinin emeğinin" doğa ile birleşmesinin ne olduğu çok açık değildir. İdeal olarak, sıfırdan başlamamız gerekirse, mülkiyetle ilgili girişimcilik teorisi en iyisidir. James Sadowsky'nin tanımlamasıyla, bu analiz, mülk sahibi girişimcilik işlevini yerine getirir ve "Girişim-cinin kendisi ve başkalarının buna uygun hareket edip etmemeleri noktasında ge-

⁶ Robert Nozick, *Anarchy, State and Utopia* (New York: Basic Books, 1974), p. 57.

lecekteki değerlenmeyi tahmin etmesi gerekir. O, sadece çabısından dolayı değil, iyi öngörülerinden dolayı da ödüllendirilir.” sonucunu destekler.⁷

Bu daha önce ifade ettiğimiz bir noktayla da uyumludur. Yani, kişisel ahlâkî sorumluluğun temelleri. Bu temel, bir kimsenin düşünüp düşünmeme, rasyonel kapasitesini, muhakeme yeteneğini kullanma tercihiyle ilgilidir. Erdemli olmak, tercihi gerektirdiğinden ve herkes aklını kullanmada özgür olduğundan ahlâkî değerlerin kaynağı, Sadowsky'nin belirttiği gibi, doğru düşünüp karar vermektir. İyi bir yargının refahla ilgili konularda geçerli olması, onun, doğruyu arama, ailevi konular, kariyer veya siyasete referansla ulaşılan yargılara göre daha az saygıdeğer olmasını gerektirmez.

İktisadî özgürlük beşerî mükemmeliyet için gerekli fakat yeterli şart değildir. Bu, insanın saygınlığı için bir ön şarttır. Çeşitli kısımları farklı bireyler tarafından kontrol edilen bir dünyada hayatlarını kazanmak zorunda olan ahlâkî araçlar için saygınlık ve itibar vazgeçilmezdir. Dolayısıyla, gerçeğin hangi kısımlarının kendi yetki alanında olduğu konusunda bireylerin mantıklı ve açık bir fikrinin olmasını sağlayabilmek için bir özel mülkiyet sistemi şarttır. Böyle bir sistem herkesin ahlâkî bağımsızlığını –Marx ve bir çok diğerrinin karikatürize ettiği gibi, sosyal otonomiye değil- muhafaza eder.

Kapitalizm ve Ahlâk

Tüm tonlarıyla devletçiler, kapitalizmin ahlâkî meşruiyetini çürütmek için pek heveslidirler. Sistemin iktisadî açıdan savunucuları kapitalist sistemin diğerrlerine nazaran daha fazla refah yarattığını, dolayısıyla da herkesin açık bir şekilde bu sistemi tercih edeceği argümanını göz ardı etme eğilimindedirler.

Ancak bu savunma her zaman uygun değildir. Kolaylıkla, diğerr değerlere ulaşabilmek için refaha ilişkin hususların dengelenmesini gerektiren durumlar düşünebiliriz. Ancak, bazı hedeflere yöneldiğimizde masraftan kaçınamayacağımızı biliriz. Bazı iktisatçılar, tüm dengelerin iktisadî olduğu varsayımıyla veya iktisadî emperyalizm safıtasıyla vakit geçirerek konuyu görmezden gelirler.

Fakat durum öyle değildir. Arkadaşlık esasta iktisadî bir değer değildir – eğer biri arkadaşlığı mübadele konusu yapmak isterse, yalnızca bazı değerli şeylerini kaybetmekle kalmıyor, aynı zamanda etik davranmıyor da demektir. İhanet, iktisadî değerlerin değişimi için yeterli değildir.⁸

⁷ James Sadowsky, “Private Property and Collective Ownership”, T.Machan, ed., *The Libertarian Alternative* (Chicago: Nelson-Hall, 1974), p. 123.

⁸ Abdera'lı Democritus şöyle yazar: “Herkes için aynı şey iyi ve doğrudur, ama güzellik kişiden kişiye değişir.” Aktaran Barry Gordon, *Economic Analysis before Adam Smith* (New York: Barnes and Noble, 1976), p.15.

İktisatçıların ahlâk konusunda eli kolu bağlı olduğundan, kapitalizm her yandan ateş altındadır. İnsanların iktisadî faaliyetlerini düzenleyen en insancıl, üretken ve tehlikesiz sistemin, teröristler, Marxist-Leninistler, faşistler gibi ahlâkî açıdan en fazla kınanmayı hak eden bazı gruplarca hedef hâline getirilmesi gerçekten bir trajedidir. Ancak, Şekspir'den alıntı yapacak olursak, "Bilgelik ve iyilik değersizlere göre değersizdir: Küfürbazların sadece kendileri bundan hoşlanır."⁹

Sık sık tekrarlanan kapitalizm karşıtı tipik ithamları ele alalım:

1. Kapitalizm kaos yaratır.
2. Kapitalizm insanların ihtiyacı olmayan şeyleri, ihtiyaçmış gibi gösterir, lüzumsuz şeyler üretir.
3. Kapitalizm içimizdeki kötüye hitap eder.
4. Kapitalizm fakirleri ihmal eder.
5. İşçiler kapitalizm altında sömürülür.
6. Zenginler kapitalizmle zorluklara karşı özel koruma elde ederler.
7. Kapitalizm güzel sanatları tahrip eder
8. Kapitalizm çevreyi tehdit eder

Bu suçlamalar refah eşitsizliği, toplumun farklı kesimlerine ödenen ücretlerde eşitsizlik gibi şıklarla arttırılabilir. Ancak bu iddialar argümandan ziyade önseziye dayanır ve insanların iktisadî anlamda eşit olması ön kabulüyle hareket ederler.¹⁰

Serbest piyasa sistemine dönük bu ahlâkî eleştirilerin bir kısmına cevap vermeye çalışalım. Sanırım, kapitalizmin, insan özgürlüğünü koruma yönünden ahlâkî yetersizliklerin sorumlusu olmaktan ziyade ahlâkî mükemmelliğe giden yolu kolaylaştırdığı görülecektir.

Kapitalizm ve Beşerî Mükemmellik

Kapitalizmin sözde oluşturacağı ileri sürülen anarşi, serbest mübadele -yani, üreticiler tüketicilerin ilgisini kendi işlerine çekmeye çalışırken tüketicilerin de özgürce almak istedikleri şeyi seçmeleri- ile insan hayatı için gerçekten önemli olan şeylerin ihmal edileceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

İddia makuldur, zira serbest bir piyasada önemsiz, hatta ahlâkî açıdan rahatsız edici -ve pornografi gibi- malların üretim ve tüketimi için de fırsat

⁹ King Lear, Act IV, Sc. II.

¹⁰ Bu doktrin John Rawls sayesinde ciddi destek bulmuştur. John Rawls, *A Theory of Justice* (Cambridge: Harvard University Press, 1971).

bulunur. Marxistler ve muhafazakârların ileri sürdüğü bu suçlama, alternatifinin daima daha mükemmel bir düzen görünümünde olmasıyla güç kazanır; meselâ beşeriyet uzak bir gelecekte tam olarak olgunlaşacak ve toplum bilge liderler tarafından iyi yönetilecektir.

Ancak realite, piyasanın beşerî durumu yansıtmamasından ibarettir. Bilgili ve erdemli insanların biraraya gelmesini garanti edemeyiz. Sadece onların çevredeki mevcudiyetine karşılık ne yapabileceğimizi tercih etmeye çalışırız. Dünyada gelecekte kurulması hayal edilen cennetlere ya da belli insanların uzun vadede elde edebilecekleri üstünlüklerine güvenebiliriz, her ikisi de fantastiktir. Diğer bir ihtimalde de, insanların aptallık ve kötülüklerinin etkilerinin kendi mülkleriyle sınırlı kalmasını sağlamaya çalışabiliriz. Özel mülkiyet hakları sistemi bu işi diğer herhangi bir sistemden daha iyi başaracaktır.¹¹

İkinci itiraza gelince, kapitalizm zaman zaman gereksiz ve önemsiz şeyler üretir. Ancak, aynı zamanda, diğer herhangi bir sistemin üretebileceğinden çok daha yararlı şeyler de üretir. Stereo cihazlarının seri üretiminden insanlığın üst düzey sanat eserlerinin basılmasına, hastane gereçlerinden sağlık sorununu olan insanlara özel gıda üretimine kadar kapitalizm “tek” olana, bireye hizmet eder. Zira kapitalizmin fiyat sistemi rehberliğindeki üretim yöntemi diğer metotlara nazaran ihtiyaçların daha iyi anlaşılmasını sağlar.

Dahası, birilerine önemsiz gibi görünen şeyler başkaları için çok önemli olabilir. Bunun günümüzde gözden kaçırılmasının sebebi, bir çok insanın bireysel farklılıklar karşısında uyum sağlayamamasıdır. Sonuçta, bir çoğumuz turist tuzağı olarak kullanılan çeşitli malları yararsız görürken, bunları değerli sayan bireyler de olabilir.

Saf bir kapitalist sistemde görülebilecek pornografi veya fuhşa gelince, bunların mutlaka mükemmel bir şey gibi rasyonel hâle getirilmeye çalışılması söz konusu değildir (bunlara talep olduğuna göre, tüketici kraldır).¹²

¹¹ Bunlardan bazıları Avusturya iktisatçılarının sosyalizmdeki hesaplama sorunuyla ilgili ünlü keşiflerinin içinde yer alır. Bkz. Trygve J. B. Hoff, *Economic Calculation in the Socialist Society* (Indianapolis, Ind.: Liberty Press, 1981). Ortak mülkiyet sisteminin ciddi güçlükleri Aristo'ya kadar iner (Aristotle, *Politics*, Book II, Ch. 3, 1261b34-1261b38). Bu noktanın bir başka versiyonu Garrett Hardin tarafından da dile getirilmiştir, “The Tragedy of the Commons”, *Science*, vol. 162 (1968), pp. 1243-48. Muhtemelen bunun ifadesinde aynı güçlükler tam demokratik toplumlarda rasyonel kamu tercihinin imkânsızlığıyla ve vatandaşların isteklerinin devlet tarafından yerine getirilmesi talebi ile bağlantılı olarak söz konusu olacaktır. Kenneth J. Arrow, *Social Choice and Individual Values*, 2nd edition (New York: Wiley, 1963). Ve benim yazım “Rational Choice and Public Affairs,” *Theory and Decision*, vol. 12 (September 1980), pp. 229-258. Buradaki amaç, bir şeyin kamu alanına girip, dolayısıyla kamu politikası kararlarına konu olacağını dikkate alarak belirleme çabasıdır. Bu düşünce mantığını şu kitapta geliştirdim. Tibor R. Machan, *Private Rights, Public Illusions* (New York: Transaction Books, forthcoming).

¹² Walter Block'un serbest piyasa perspektifinden oluşturulan kitabı *Defending the Undefendable*

Bireysel, sosyal ve kültürel düzeylerde (çizgi diziler, makaleler, vaazlar vs.) kapitalizm sadece kötünün değil iyinin de özgürlüğünü korur. Piyasanın sadece nefsimize hitap etmesi bir önyargıdan ibarettir. Kapitalizm, mülkiyetin akılcı ve sorumlu kullanımını teşvik ederek aslında hırs, haset ve sahtekârlık gibi zaaflarımızı düzene sokmaktadır. Bu kötülüklerin en bol olduğu yerler plânlı ekonomilerdir.

Fakirler ve işçilere gelince, erken sanayi kapitalizmi döneminde işçilere Marksistlerin ileri sürdüğü kadar kaba davranılmıyordu. İngiltere’de 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başlarındaki durumun ideal olmadığı doğrudur. Fakat, sefaletin ölçüsü büyük ölçüde abartılmıştır.

Kapitalizmin işçilerin sömürülmesine sebep olması bir diğer yanlış suçlamadır. Bu suçlama işçileri zavallı yaratıklar olarak gösterir. Öte yandan, piyasa, işçilere kendi çıkarlarını geliştirme imkânı sunar.

Marx, Thomas Malthus’un çalışan sınıfın elde edebileceği gelirden çok daha hızlı büyüyeceği ve sayıları gittikçe artacağı için de çok daha kolay sömürülebileceği görüşünden etkilenmiştir. Malthus hem teorik hem de tarihî açıdan çürütülmüştür. Dünya genelinde çok sayıda işçi piyasalar daha serbest hâle geldikçe, hükümetler ulusal ve uluslararası insan hakları ihlalleri ile serbest ticaret ilkelerini zedeledikçe daha verimli bir şekilde iş imkânı bulmuşlardır. Ayrıca, Marx insanlardaki yaratıcılık ve girişimciliğe çok az güvenirdi. Sonuçta kendisi, insanların eğlenip kullanmak için yeni şeyler icat edip öğrenebilecekleri temelinde, mal ve hizmetlerdeki ciddi talep artışına gereken dikkati vermemiştir. O hâlde kapitalist toplumdaki iş gücü kolaylıkla sömürülmekten son derece uzaktır. Üstelik aksini düşünmek işçileri aşağılama anlamına gelir ki, Marx (ve sonra Lenin) sıradan bir insan hakkında çok yetersiz fikirlere sahipti.

Son olarak, işçiler arasında sömürüldüğü öne sürülenler kendilerini zayıf bir konuma indirmektedir. Becerilerini ve yeteneklerini geliştirememekte, böylece vasıfsızlar için sınırlı sayıdaki işten paylarına düşeni almaya çalışmaktadırlar. Kendilerine bu fırsatı sunan birileri varsa aslında onlara müteşekkir olmaları, kendilerine kötü davranılıyor diye şikâyet etmemeleri

(New York: Fleet Press Co., 1976), kötülüğün ancak zorlamayla ortaya çıkacağını söyler. Ancak, açıkçası, bir kimse arkadaşlarına ihanet edebilir, bir ideali yozlaştırabilir, tedbirsizce hareket edebilir ve her tür ahlâkî hatayı başkalarını zorlamadan da yapabilir. Bazı uygulamalar onaylanan işyanlar şeklinde olurken, bazıları bazen tembellik veya medeniyetsizlik şeklinde ortaya çıkar. İnsan özgürlüğünün müdafaası ahlâkî standartların ortadan kaldırılmasını gerektirmez, aksine, başkalarından gelecek zorlamalar olmaksızın ahlâkî standartları uygulayabiliriz, bu özgürlük herkes için hayatî derecede önemlidir.

Piyasa

gerekir. İşçilerin bir sınıf olarak kötü muamele gördüğünü ileri sürmek birilerinin ideolojik at gözlüğü taktığını gösterir ve bunlar aslında iş gücü piyasasındaki insanlara pek de hoş görünmezler.

Kapitalizme yönelik bir diğer suçlama, kapitalizmin zenginleri kayırmasıdır. Hiç kimse için yasal imtiyaz tanınmadığı ve hükümetin iktisadî eylemlerinin yasalarca sınırlandırıldığı özgür bir toplumda zenginlerin tek imtiyazı zenginliklerinden kaynaklanır. Bu da onlara serbest piyasada sunulan mal ve hizmetlerden daha fazla alabilme imkânı demektir. Bu avantaj da anayasal olarak sınırlandırılmış bir hükümetin siyasî gücünden bağımsızdır. Dahası, zenginlik bazılarına sadece tek bir tür avantaj sağlayabilir. Fakat şahsiyet, karakter, yetenek, itibar, azim ve çalışkanlık bireyleri zenginlikten çok daha başarılı sonuçlara ulaştırabilir.

Marx, geçmişte bazı seçilmiş kişilere orantısız avantajlar sağlayan hükümetler –feodal, merkantilist- olduğu gerekçesiyle iddianın itibarını sarmaya çalışmıştır. Büyük sermaye şirketleri kurulduğunda, aslında çok zayıf bir strateji olmasına rağmen, hükümetler ulusun zenginliğinin artması amacıyla bunları açıkça desteklemişlerdir. Genelde, insanlık tarihinin en yüksek kapitalistlik derecesine sahip olmuş olan ABD’de zengin ve fakirlerin konumları tek bir sınıf ya da seçilmiş birkaç tanesince belirlenmez. Bu konular değişkendir –diğer sistemlerde olduğundan çok daha fazla. Bu da kapitalist sistemde zenginlerin diğer sistemlere nazaran daha az siyasî veya yasal gücü olduğunu gösterir.

Kapitalizmin güzel sanatları öldüreceği, çünkü kitle kültürünü hâkim kıldığı suçlaması da asılsızdır. Popüler kültürün yaygınlığı sebebiyle güzel sanatlar rock’n roll, televizyon ve popüler edebiyat kadar göz önünde olmayabilir. Ama genel olarak bakıldığında, kapitalist olmayan toplumlarda, kapitalist toplumlarda olduğu kadar büyük sanatsal başarıların ortaya çıkmadığı görülecektir. Sanatın kapitalist toplumdaki kitlesel üretimi, en incisi de dahil, herhangi bir mantıkî şüpheyi ortadan kaldıracak kadar açıktır.

Kapitalizmin çevreye etkisine gelince, orta mallarının trajedisine son vermek için kapitalizmden başka hiçbir sistem bu şekilde olumlu bir etki yapamaz. Bunun sebebi, kapitalizmde mülkiyetin özel olmasıdır. Komşuların zararına herhangi bir mülkiyet kullanımı, çöp atma, izinsiz girme, saldırı, tecavüz vs. yasal olarak dava konusu yapılabilir. Özelleştirmenin imkânsız olduğu ya da teknik olarak uygun olmadığı hâllerde kirliliğe karşı kişisel zarar hükümleri konulabilir. Bu açıdan, barışçı olmayan herhangi bir eylem, şimdiki tecavüz ve saldırılardan daha az olmamak üzere yasaklanacaktır.

Gerçekten, en etkili çevreci kamu politikaları, kişiler ve mülkün tecavüzden korunmasına dayanan özel mülkiyet hakları sisteminde oluşturulabilir.¹³

Serbest Piyasaların Değeri Üzerine Son Düşünceler

İnsanların mükemmel olmadığı doğrudur. Onları mükemmel olmaları için zorlamak beyhudedir. Herbert Spencer şu gözlemi yaptığında son derece haklıydı: "İnsanları ahmakça davranışların etkilerinden korumaya çalışmanın nihaî sonucu dünyanın aptallarla dolması olacaktır."¹⁴ Mükemmel olmamızın bir işareti, bir diğerini mükemmel hâle getirmek için hatalı hareketimizi tekrarlamayı sürdürmemizdir.

Kapitalizm insan olma hâlinin siyasî manifestosudur: İyi veya kötüyü yapmakta serbestiz ve bunu aklımızda tutmamız gerekir. Özel mülkiyet hakkı ilkesi ile serbest piyasa, tabii ki mülkiyet yasası ile kurumsallaştırarak, bunu aklımızda tutmamıza yardımcı olabilir.

Serbest piyasanın gür sesli eleştirmenleri tarafından pek takdir edilen demokrasinin kendisinin de piyasanın ön şartlarını yerine getirmeden gerçekleşmesi imkânsızdır. Bu sebeple, demokrasi, oylama yoluyla görüşlerinin açıklanması istenen kişiler için güvenli bir kişisel yetki alanı oluşturmalıdır. İnsanlar, meselâ azınlık konumunda iseler, kendi hayat, özgürlük ve mülklerinin intikam hırsıyla dolu galiplerin insafına bırakılmayacaklarından emin olmalıdırlar. Kısaca, demokratik bir yönetim tarzı özel mülkiyet haklarının korunduğu sistem olan kapitalizm olmaksızın işleyemez.

Çeviren: Bahadır Akın

¹³ Konunun dahadetaıylı açıklaması için bkz. Tibor R. Machan, *Private Rights, Public Illusions*, Chapter 8.

¹⁴ Herbert Spencer, "State Tampering with Money Banks," *Essays* (1891).